China's invloed op onderwijs in Nederland: een verkenning

Clingendael Rapport

Ingrid d'Hooghe
Brigitte Dekker

Clingendael
Netherlands Institute of International Relations

Clingendael
Netherlands Institute of International Relations

China's invloed op onderwijs in Nederland: een verkenning

Ingrid d'Hooghe
Brigitte Dekker

Clingendael Rapport
Juni 2020

Disclaimer: The research for and production of this report has been conducted within the PROGRESS research framework agreement, in close consultation with the Ministry of Education, Culture & Science. Responsibility for the contents and for the opinions expressed, rests solely with the authors and does not constitute, nor should be construed as, an endorsement by the Ministries of Foreign Affairs, Defence, and Education, Culture & Science.

Juni 2020

Coverfoto: © WalrusWaltz / Flickr.com

Ongeautoriseerd gebruik van enig materiaal is een inbreuk op copyright, merkrecht, en / of ander recht. Indien een gebruiker materiaal wil downloaden van de website of van enige andere bron gerelateerd aan het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael' of Instituut Clingendael, voor persoonlijk of niet-commercieel gebruik, dan moet de gebruiker alle voorschriften en wetgeving voor copyright, merkrecht of overige gelijkluidende kennisgevingen die zijn opgenomen en weergegeven in het oorspronkelijke materiaal in acht nemen.

Materiaal op de website mag worden gereproduceerd of openbaar gemaakt, verspreid of gebruikt voor publieke en niet-commerciële doeleinden, onder de voorwaarde dat Instituut Clingendael duidelijk als bron wordt vermeld. Toestemming voor gebruik van het logo van Instituut Clingendael is vereist. Deze toestemming kan worden verkregen door een mail te sturen aan de afdeling Communicatie van Instituut Clingendael via press@clingendael.org.

De hiernavolgende web link activiteiten zijn door Instituut Clingendael verboden en kunnen leiden tot inbreuk op merkrecht en copyright: links met oneigenlijk en ongeautoriseerd gebruik van het Clingendael logo in enige vorm, framing, inline links, of metatags, en hyperlinks of enige vorm van gebruik of toepassing van een link die de URL verbergt.

Over de auteurs

Dr. Ingrid d'Hooghe is Senior Research Associate bij Instituut Clingendael, docent bij het Leiden Institute of Area Studies (LIAS), Universiteit Leiden, en Senior Research Fellow bij het Leiden Asia Centre. Haar onderzoek richt zich op China's buitenlandse beleid en diplomatie, en op wetenschappelijke samenwerking met China.

Brigitte Dekker is Junior Researcher bij Instituut Clingendael. In haar werk focust ze zich met name op de relatie tussen de Europese Unie, China en Zuidoost-Azië, met specifieke interesse in de nexus tussen economie, politieke betrekkingen en technologie.

The Clingendael Institute
P.O. Box 93080
2509 AB The Hague
The Netherlands

Volg ons op sociale media
@clingendaelorg
The Clingendael Institute
The Clingendael Institute
clingendael_institute

Email: info@clingendael.org
Website: www.clingendael.org

Inhoud

Samenvatting 1

1 Inleiding 2

1.1 Reikwijdte en beperkingen van het onderzoek 4

2 Politieke beïnvloeding via Confucius Instituten 6

2.1 Confucius Instituten in Nederland 7
2.2 Bevindingen t.a.v. politieke beïnvloeding door Confucius Instituten 9

3 Politieke beïnvloeding bij Nederlandse universiteiten 10

3.1 Context 10
3.2 Bevindingen politieke beïnvloeding bij Nederlandse universiteiten 10

4 Beïnvloeding bij academische uitgeverijen 14

4.1 Bevindingen 14

5 Actoren 16

6 Recente ontwikkelingen in het kader van de Covid-19 crisis 17

7 Conclusies, implicaties, en aanbevelingen 19

8 Appendixen 22

Appendix 1 22
Appendix 2 22
Appendix 3 24
Appendix 4 25

Samenvatting

De bevindingen van dit verkennend onderzoek leiden tot de conclusie dat er sprake is van politieke beïnvloeding door China in hoger onderwijs en wetenschap in Nederland. Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor beïnvloeding op scholen in het voortgezet onderwijs die samenwerken met de twee Confucius Instituten in Nederland. De mate waarin en de manier waarop politieke beïnvloeding in het hoger onderwijs plaatsvindt loopt per sector, doelgroep, en deelactiviteit uiteen. Politieke beïnvloeding vindt vooral plaats in de vorm van het (indirect) aanzetten tot zelfcensuur bij onderzoekers, beleidsmedewerkers bij universiteiten, studenten, en bij medewerkers of directeuren van academische uitgeverijen die met of in China werken. Het gaat hierbij niet alleen om zelfopgelegde beperkingen ten aanzien van vrije meningsuiting, maar ook ten aanzien van de keuze van onderwerpen voor onderzoek. Daarnaast hebben onderzoekers en uitgeverijen te maken met censuur van publicaties van wetenschappelijk werk. Ook waar het gaat om het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek over China, of in en met China, vindt beïnvloeding plaats, bijvoorbeeld door beperking van onderzoeksmogelijkheden.

De politieke beïnvloeding door China in het hoger onderwijs en de wetenschap in Nederland heeft twee brede gevolgen: het leidt tot een aantasting van de Nederlandse kennispositie met betrekking tot China, en tot aantasting van de kwaliteit van onderzoek over China en van onderzoek op andere gebieden dat (deels) in of met China wordt uitgevoerd.

1 Inleiding

De samenwerking tussen China en Nederland op het gebied van onderwijs en wetenschap is de afgelopen jaren snel toegenomen. Dit brengt voor Nederlandse onderwijsinstellingen veel kansen en voordelen mee die goed aansluiten bij de internationaliseringsagenda van het hoger onderwijs, zoals meer balans in mobiliteit, het versterken van de internationale positionering van Nederlandse onderwijsinstellingen en het aantrekken en binden van internationaal talent.[1] Daarnaast zien instellingen in het hoger onderwijs in Nederland de financiële middelen die China beschikbaar stelt als een belangrijk middel om de expertise van onderzoekers aan Nederlandse kennisinstellingen te koppelen aan expertise binnen Chinese kennisinstellingen, om zo gezamenlijk tot relevante onderzoeksresultaten te komen. Echter, zoals de Chinanotitie van de Nederlandse regering[2] en onderzoeksrapporten[3] vermelden, brengt deze onderwijssamenwerking met China ook zorgen over financiële afhankelijkheid van China, ongewenste kennisoverdracht, spionage, en politieke beïnvloeding met zich mee. Zorgen over deze risico's leven ook in de maatschappij en de Tweede Kamer, en hebben de afgelopen jaren geleid tot veel berichten in de kranten, radio en tv-uitzendingen, en een reeks Kamervragen.

Dit onderzoeksrapport richt zich op één van bovengenoemde zorgen: mogelijke politieke beïnvloeding door China in het hoger onderwijs, het voortgezet onderwijs (scholen verbonden aan een Confucius Instituut), en bij academische uitgeverijen.

In de Nationale Veiligheid Strategie 2019 wordt ongewenste (heimelijke) inmenging en beïnvloeding door buitenlandse overheden aangemerkt als een risico voor de Nederlandse nationale veiligheid, met name in het domein 'sociale en politieke stabiliteit' en 'internationale rechtsorde'. Bij ongewenste (heimelijke) inmenging en beïnvloeding gaat het om het 'compromitteren, verzwakken, ondergraven en destabiliseren van Nederland zelf, zijn democratische rechtsstaat en open samenleving', een proces dat vaak sluipend plaatsvindt en waarvan de schade pas op langere termijn zichtbaar wordt.

1 Verenging Hogescholen en VSNU, *Internationaliseringsagenda Hoger Onderwijs 2018*, 14 mei 2018.

2 Nederlands Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Nederland-China: een nieuwe balans*, Den Haag, 2019, p. 84.

3 Ingrid d'Hooghe, Annemarie Montulet, Marijn de Wolff and Frank N. Pieke, *Assessing Europe-China Collaboration in Higher Education and Research*, Leiden Asia Centre (LAC), November 2018; en Ingrid d'Hooghe en Jonas Lammertink, *Update: Hoger onderwijs- en onderzoekssamenwerking tussen Nederland en China*, LeidenAsiaCentre (LAC), september 2019.

Binnen dit onderzoek wordt onder politieke beïnvloeding en inmenging door China in het hoger en voortgezet onderwijs in Nederland het volgende verstaan: (a) pogingen in opdracht van de Chinese overheid om de percepties van staf, studenten en scholieren te beïnvloeden op een dusdanige wijze dat onderwijs en het internationale academisch debat in Nederland worden afgestemd op de strategische visie en behoeften van China en China's politieke systeem, of Chinees beleid passief of actief wordt ondersteund met als mogelijk gevolg inperking van de academische vrijheid[4] in Nederland, met name in de vorm van censuur of het aanzetten tot zelfcensuur;[5] en (b) pogingen tot bovengenoemde acties door Chinese actoren die niet in directe opdracht maar in het kader van de bredere oproep van de Chinese overheid hiertoe, worden uitgevoerd.

Bij beïnvloeding en inmenging kunnen positieve en negatieve middelen worden ingezet. Positieve middelen zijn het bieden van een stimulans, zoals gezamenlijke projecten, fondsen voor onderwijs en onderzoek, of een (financiële) beloning voor gedrag, zoals een reis naar China of het toekennen van een onderscheiding. Negatieve middelen vallen onder de noemer 'inmenging' en omvatten het opleggen van druk of bedreiging, uitsluiting van activiteiten, stopzetten van financiering of projecten, of het weigeren van een visum voor China.

Veel landen zetten positieve middelen in om steun te verwerven voor hun doelstellingen, ook Nederland promoot bijvoorbeeld Nederlandse expertise, ontwikkelingen en opvattingen in China door middel van culturele uitwisseling of het organiseren van culturele manifestaties.[6] Het is dan ook moeilijk een strakke grens te trekken tussen acties en activiteiten die wel of niet binnen algemeen geaccepteerde vormen van publieksdiplomatie vallen. Wat er duidelijk niet binnen valt en niet geaccepteerd kan worden zijn bovengenoemde negatieve middelen, heimelijke activiteiten, acties die beogen steun te verwerven voor Chinees beleid dat niet ondersteund wordt door de Nederlandse overheid en/of niet overeenstemt met Nederlandse waarden en normen, en druk op lokale partners om minder flatteuze aspecten van het beleid van de Chinese overheid buiten bepaalde evenementen te houden (censuur/aanzetten tot zelfcensuur).[7] In dit onderzoek gaat het met name om kernwaarden en gedrag zoals vastgelegd in de

4 Academische vrijheid betreft de vrijheid om onderwijs en onderzoek, binnen geldende professionele regels en principes, zonder inbreuk van anderen vorm te geven. (Gebaseerd op "Records of the General Conference", Twenty-ninth Session Paris, 21 October to 12 November 1997, Volume 1 Resolutions (Paris: UNESCO)).

5 Onder zelfcensuur wordt verstaan het zichzelf opleggen van publicatiebeperkingen met het doel om gevoelens van een publiek te ontzien of om problemen met een overheid te voorkomen.

6 Website Nederlandse ambassade in China, Afdeling Cultuur, Communicatie en Onderwijs, *Nederland Wereldwijd*, n.d.

7 Chinanotitie *Nederland-China: een nieuwe balans*, Nederlands Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, 2019, p. 49.

Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit van de VSNU.[8] In China, waar onderwijsinstellingen niet onafhankelijk van de Chinese overheid kunnen opereren, academische vrijheden niet gelden, en waar op grote schaal censuur plaatsvindt, zijn deze kernwaarden niet verankerd in onderwijs en onderzoek.

Politieke beïnvloeding is in China de taak van de afdeling 'United Front Work' van de Chinese Communistische Partij (CCP). Deze afdeling richt zich op het verzamelen van informatie over, en het onderhouden van relaties met organisaties en individuen buiten de CCP in binnen- en buitenland met als doel het werk en beleid van de CCP te versterken en kritiek en tegenwerking te voorkomen of te neutraliseren. Een uitgebreidere bespreking van het werk van de afdeling 'United Front Work' in het domein onderwijs en wetenschap valt buiten het bestek van deze verkenning.[9]

1.1 Reikwijdte en beperkingen van het onderzoek

Het rapport behandelt achtereenvolgens politieke beïnvloeding via Confucius Instituten in het hoger en voortgezet onderwijs, en politieke beïnvloeding via andere kanalen bij universiteiten en bij academische uitgeverijen. Daarna wordt aandacht besteed aan actoren in beïnvloeding en aan recente ontwikkelingen in het kader van de Covid-19 pandemie. Het rapport besluit met eindconclusies en implicaties van de bevindingen, en doet enkele korte beleidsaanbevelingen.

De resultaten die gepresenteerd worden in dit rapport zijn gebaseerd op bronnen-onderzoek en semigestructureerde vertrouwelijke interviews en achtergrondgesprekken in Nederland. Het onderzoek kent twee beperkingen: het is bescheiden in omvang en het onderwerp ligt gevoelig. Hierdoor voelden niet alle gesprekspartners zich vrij om in alle openheid hun kennis en ervaringen te delen. Om deze redenen zullen de onderzoeksresultaten niet meer dan een indicatie geven van de vraag in hoeverre er sprake is van politieke beïnvloeding door China in onderwijs en onderzoek in Nederland, en welke actoren daarbij betrokken zijn.

Naast deze specifieke beperkingen zijn er twee bredere aspecten die het onderzoek naar en conclusies over Chinese politieke beïnvloeding bemoeilijken: (a) politieke beïnvloeding ontwikkelt zich vaak sluipend, en/of op subtiele wijze, en onttrekt zich daarmee gemakkelijk aan de waarneming; en (b) onderzoek naar beïnvloeding levert vaak een gefragmenteerd beeld van losse incidenten op, waardoor gemakkelijk de indruk ontstaat dat China's pogingen tot beïnvloeding niet zoveel voorstellen en/of

8 Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit van de VSNU 2018:

9 Voor meer informatie zie bijvoorbeeld Alex Joske, The party speaks for you: Foreign interference and the Chinese Communist Party's united front system, Australian Strategic Policy Institute, 9 juni 2020.

weinig succesvol zijn. Herhaaldelijk en uitgebreider onderzoek en het bij elkaar voegen van onderzoeken uit meerdere landen kan bijdragen aan het herkennen van patronen en zal naar verwachting een zorgelijker beeld van toenemende Chinese politieke beïnvloeding in het onderwijs opleveren.

2 Politieke beïnvloeding via Confucius Instituten

Confucius Instituten zijn Chinees-buitenlandse non-profit organisaties die als doel hebben kennis over China en de Chinese taal en cultuur te verspreiden en educatieve en culturele uitwisseling tussen China en andere landen te bevorderen. Daarbij richten zij zich op drie doelgroepen: het hoger onderwijs, het voortgezet onderwijs, en het bredere publiek. Meer recent heeft het Confucius Institute Headquarters, beter bekend onder de (afkorting van de) Chinese naam, Hanban, ook het Confucius China Studies Program opgezet. Dit programma heeft als doelstelling meer betrokken te raken bij China-gerelateerd onderwijs en onderzoek in de sociale en geesteswetenschappen aan buitenlandse universiteiten. Het programma omvat diverse instrumenten voor financiering van onderzoek, conferenties en publicaties met betrekking tot China.[10] Eind 2019 waren er 550 Confucius Instituten en 1172 Confucius Classrooms in 162 landen en regio's.[11] (Zie appendix 1 voor details over de Confucius Instituten.)

De oprichting van Confucius Instituten zijn geen anomalie in het buitenlandbeleid van een land, ook andere landen dragen hun taal en cultuur uit in het buitenland, denk bijvoorbeeld aan het werk van de Duitse Goethe Instituten, de Spaanse Cervantes Instituten, of de Alliances Françaises. Er zijn echter drie belangrijke verschillen tussen deze instituten en de Confucius Instituten. De Europese instituten opereren onafhankelijk van hun overheid en zijn als zelfstandige organisaties gevestigd. Daarnaast verzorgen zij geen onderwijsprogramma's in het Nederlands voorgezet onderwijs. Confucius Instituten daarentegen worden direct aangestuurd door de (Chinese) overheid, zijn via een contract ingebed in een buitenlandse kennisinstelling, en zijn (vaak) betrokken bij de verzorging van regulier onderwijs in het hoger en voortgezet onderwijs. Dit biedt Confucius Instituten de mogelijkheid om Chinees beleid en Chinese denkbeelden eenzijdig positief te belichten en actief te promoten, censuur te plegen, of zelfcensuur ten aanzien van China te stimuleren onder studenten, leerlingen, en het bredere publiek.

10 Zie de webpagina over het Confucius China Studies Program (Chinees) op de website van Hanban.

11 Artikel op de website van het Confucius Institute Headquarters (Hanban) and Other Chinese Language Education Institutes Signed on 2019 International Chinese Language Education Conference', 16 december 2019.

De Nederlandse maatschappelijke zorgen over mogelijke Chinese politieke beïnvloeding in het onderwijs en bij evenementen georganiseerd door Confucius Instituten kwamen uitgebreid naar voren in een tv-uitzending van de Nederlandse publieke omroep HUMAN in januari 2019. Centraal daarbij stond aanzetting tot (zelf)censuur en politieke beïnvloeding via Chinese docenten en Chinese lesboeken in de Confucius Classrooms, ofwel de scholen in het voortgezet onderwijs die door Confucius Instituten gesubsidieerd worden.[12] Daarnaast zijn er zorgen bij onderwijsinstellingen en overheden over de mogelijkheid dat Chinese medewerkers van Confucius Instituten verplicht zijn om kennis te delen met de Chinese inlichtingendienst of de Chinese overheid. Chinese regelgeving schrijft voor dat alle Chinese burgers en organisaties mee moeten werken met de Chinese inlichtingendienst als hen dat gevraagd wordt.[13] Uit het buitenland zijn diverse gevallen bekend waarbij één of meerdere van zulke problemen geleid hebben tot de sluiting van een Confucius Instituut. Dit gebeurde recentelijk ook bij het Confucius Instituut aan de Vrije Universiteit Brussel, waar de Chinese directeur werd beschuldigd van samenwerking met een Chinese inlichtingendienst.[14]

2.1 Confucius Instituten in Nederland

In Nederland zijn er op dit moment twee Confucius Instituten: het Confucius Instituut Groningen en het Confucius Instituut Maastricht. Een aan de Universiteit Leiden gevestigd Confucius Instituut heeft in augustus 2019 de deuren gesloten.[15]

Het Confucius Instituut Groningen (CIG) is opgericht in 2011 en is een samenwerkingsverband tussen de Communication University of China (Beijing); de Stichting Confucius Instituut Groningen, die bestaat uit Rijksuniversiteit Groningen (RUG), de Hanzehogeschool, en de stad Groningen; en de Hanban.[16] Het CIG heeft 11 Confucius Class Rooms aan 11 scholen in het voortgezet onderwijs over geheel Nederland (zie Appendix 2) en financiert 50 procent van een leerstoel Chinese Cultuur en Taal aan de RUG. In 2016 opende het CIG een dependance in Amsterdam.

12 "Xi, Xi wat jij niet ziet" TV-uitzending Medialogica, HUMAN, uitgezonden 6 januari 2019.

13 Minister van OCW, "Antwoorden op vragen van de leden Van Der Molen en Van Helvert (CDA) over het bericht 'België houdt grens dicht voor directeur Confucius-instituut'", 17 december 2019.

14 "VUB zet samenwerking met omstreden Chinese instelling stop", *De Standaard*, 10 december 2019.

15 Bericht op de website van Universiteit Leiden.

16 'Hanban' is de afkorting van de Chinese naam van het *Confucius Institute Headquarters* dat onder verantwoordelijkheid van het Chinese ministerie van Onderwijs valt.

Het CIG is zeer actief en ontving in 2018 uit handen van de Hanban de 'Advanced Confucius Institute' award voor de vele en breed georiënteerde activiteiten die het ontwikkeld heeft.[17] Daartoe behoren het verzorgen van taalonderwijs aan de RUG en Hanzehogeschool, taalcursussen voor het bredere publiek, HSK-examens Chinese taal en 'train de trainer' bijeenkomsten voor docenten Chinees. Daarnaast organiseert het CIG cursussen over de Chinese cultuur en zakendoen met China, en een breed scala aan evenementen - lezingen, workshops, en vieringen van Chinees Nieuwjaar of het Chinese Maanfestival. Het CIG faciliteert ook deelname aan door de Hanban gesponsorde zomerkampen in China voor scholieren en studenten, en aan 'principals' trips' naar China waarvoor de website van het CIG als doelgroepen vermeldt: (con-)rectoren van scholen, en directeuren of beleidsadviseurs van het 'ministerie van onderwijs'.[18]

Het Confucius Instituut Maastricht (CIM) is opgericht in december 2016; het is een samenwerkingsverband tussen Dongbei University of Finance and Economics (Dalian), Hogeschool Zuyd, en Hanban. De Gemeente Maastricht, de Gemeente Sittard-Geleen, en de Provincie Limburg ondersteunen het Confucius Instituut maar maken er officieel geen deel van uit. In overeenstemming met de sinds 2016 geldende regels van Hanban is in de overeenkomst een vertrouwelijkheidsclausule opgenomen. Toen hierover Kamervragen werden gesteld heeft Hanban op verzoek van Nederlandse zijde toegestemd in het openbaar maken van de inhoud van de overeenkomst. Naast een kantoor op de Hogeschool Zuyd heeft het CIM een dependance in de gemeente Sittard-Geleen.[19]

Het CIM is beperkt in omvang. Het verzorgt, in de vorm van een pilot, taal- en cultuurlessen op een school in het voortgezet onderwijs. Daarnaast organiseert het taal- en cultuurcursussen voor het bredere publiek, HSK-examens, taalwedstrijden, en een Gezondheidsweek voor ouderen. Het CIM heeft ambities om zijn activiteiten uit te breiden: het streeft naar de opening van een steunpunt in Venlo[20] en naar uitbreiding van taal-cultuurlessen in het voortgezet onderwijs. Het CIM verkent ook mogelijkheden om dependances buiten de provincie Limburg te openen.

17 Zie Bericht CI Awards 2018 op de website van de Hanban.

18 Website CIG: 2020 Principals' Trip

19 'Sittard-Geleen krijgt dependance van het Confucius Instituut', *Sittard-Geleen.nieuws.nl*, 3 juli 2019.

20 Uitbreiding in Sittard-Geleen en Venlo maken deel uit van een bredere plannen voor (deels) Chinese investeringen in beide gemeentes.

2.2 Bevindingen t.a.v. politieke beïnvloeding door Confucius Instituten

1. Het bereik van de twee Nederlandse Confucius Instituten in het hoger en voortgezet onderwijs en de Nederlandse maatschappij is beperkt in omvang.

2. Er is geen informatie naar voren gekomen die wijst op politieke beïnvloeding of (zelf)censuur in het voortgezet onderwijs in Nederland via de Confucius Instituten. Gesprekspartners geven aan dat het publieke debat rondom Confucius Instituten alle betrokken partijen zeer alert heeft gemaakt.

3. Er zijn geen aanwijzingen dat er politieke beïnvloeding plaatsvindt via de Confucius Instituten tijdens lessen in het hoger onderwijs in Nederland of via de door het CIG gesponsorde Leerstoel aan de Rijksuniversiteit Groningen.
   Als mogelijke verklaring wordt door diverse gesprekspartners genoemd dat Chinese directeuren en docenten bij de Confucius Instituten goed bekend zijn met het academisch klimaat in Nederland en begrijpen dat zij in hun streven een zo positief mogelijk beeld van China te creëren beter geen pogingen tot politieke beïnvloeding kunnen ondernemen.

4. Niettemin is een voortdurende alertheid op en actieve preventie van politieke beïnvloeding door Confucius Instituten wenselijk. Omdat de Confucius Instituten door de Chinese overheid (Hanban) worden aangestuurd en er een gebrek aan transparantie is in de contacten met en aansturing vanuit Hanban, is de mogelijkheid van politieke beïnvloeding door China via de Confucius Instituten steeds aanwezig.

5. Deze aansturing door de Chinese overheid maakt de Confucius Instituten tot verlengstukken van de Chinese staat. De huidige situatie van inbedding van de Confucius Instituten in Nederlandse kennisinstellingen staat daarom op gespannen voet met de onafhankelijkheid van Nederlandse kennisinstellingen en de Nederlandse normen en waarden op het gebied van wetenschappelijke integriteit.

3 Politieke beïnvloeding bij Nederlandse universiteiten

3.1 Context

Zoals in de inleiding besproken is samenwerking met China belangrijk voor het Nederlandse hoger onderwijs. Alle Nederlandse universiteiten werken samen met China en Chinese kennisinstellingen. Er zijn gezamenlijke onderwijs- en/of onderzoeksprogramma's met China in alle takken van de wetenschap en sommige universiteiten hebben gezamenlijke Chinees-Nederlandse laboratoria in China. Daarnaast komen er veel Chinese studenten naar Nederland, China is na Duitsland en Italië het derde belangrijkste land van herkomst van buitenlandse studenten in Nederland.[21] Uitgaande mobiliteit naar China is nog zeer beperkt.

Aandacht voor de risico's van samenwerking met China heeft zich de afgelopen jaren toegespitsts op spionage, ongewenste kennisoverdracht, databescherming, overtreding van ethische richtlijnen en onevenwichtige samenwerking;[22] daarbij is niet eerder specifiek naar politieke beïnvloeding gekeken.

3.2 Bevindingen politieke beïnvloeding bij Nederlandse universiteiten

Verslechtering academische klimaat in China

Het academisch klimaat in China is verslechterd sinds het aantreden van Secretaris-Generaal van de CCP en President van de Volksrepubliek China, Xi Jinping; daarvoor was er juist een langdurige trend van toenemende openheid. Sinds enkele jaren is er minder ruimte voor debat en worden steeds meer thema's in China als 'politiek gevoelig' en daarmee ongeschikt voor onderwijs en onderzoek beschouwd.
Dit heeft tot gevolg dat het met name in de sociale en geesteswetenschappen steeds moeilijker wordt om gezamenlijke onderzoeksprojecten op te zetten en gezamenlijke seminars te organiseren; op andere gebieden, zoals bijvoorbeeld medische en

21 Zie website Nuffic: https://www.nuffic.nl/en/subjects/facts-and-figures/ In 2019 studeerden bijna 3700 Chinese studenten aan universiteiten en ongeveer 1000 aan hogescholen in Nederland.

22 Zie *Assessing Europe-China Collaboration in Higher Education and Research* en *Update: Hoger onderwijs- en onderzoekssamenwerking tussen Nederland en China*.

levenswetenschappen, en kunstmatige intelligentie wordt juist meer samenwerking met China ontwikkeld.[23] Gesprekspartners geven aan dat het voor Chinese collega's lastiger is geworden om naar het buitenland te reizen en buitenlanders uit te nodigen of bij projecten te betrekken. Daarnaast wijzen zij op een groeiende anti-buitenland trend in China en op het risico van polarisatie, waarbij de antiwesterse lobby in China wordt versterkt door de toenemende anti-Chinese toon in het Westen. Dit heeft impact op de Nederlandse samenwerking met China.

Inmenging en zelfcensuur

- Vrijwel alle onderzoekers doen in meer of mindere mate aan zelfcensuur. Onderzoekers zijn zich vaak goed bewust van de gevoeligheden en houden daar omwille van toegang tot China of de Chinese markt, Chinese financiering of projecten, of ter bescherming van Chinese collega's, rekening mee. Zij vermijden gevoelige thema's en termen in hun gesprekken, onderzoek en publicaties, of proberen gevoelig onderzoek onder de radar te houden. Ook worden onderzoekers regelmatig gestimuleerd tot zelfcensuur door (indirecte) inmenging van Chinese collega's in de vorm van vriendelijke suggesties, adviezen of waarschuwingen om onderwerpen te vermijden of iets niet te doen of te zeggen. Onderzoekers ervaren dit op persoonlijk niveau niet altijd als een probleem maar het feit dat zelfcensuur op grote schaal plaatsvindt is zorgelijk, het druist in tegen de Nederlandse normen en waarden op het gebied van academische vrijheid en wetenschappelijke integriteit.

- De belangrijkste instrumenten om zelfcensuur te bevorderen zijn visumweigering door de Chinese ambassade in Nederland, ontzegging van Chinese financiering voor onderzoek, en inperking van mogelijkheden voor samenwerking met Chinese partners.

- Het vermijden van onderzoek op politiek gevoelige thema's heeft tot gevolg dat de Nederlandse kennispositie ten aanzien van China wordt aangetast, met name op voor Nederland relevante onderwerpen zoals politieke onvrede, sociale problemen, en mensenrechten in China, of de situatie in Xinjiang en Tibet.

Beïnvloeding in onderzoek en publicaties

- Onderzoekers ervaren nauwelijks of geen directe politieke inmenging van Chinese zijde waar het gaat om het vormgeven en uitvoeren van hun onderzoek buiten China anders dan in hun keuze van onderzoeksonderwerpen.

23 Zie bijvoorbeeld deze artikelen in de Volkskrant en de NRC.

- Zij ervaren wel beperkingen bij het uitvoeren van hun onderzoek in China. Het gaat daarbij om actieve of passieve ontzegging van toegang tot Chinese gesprekspartners, data, of andere bronnen in China; gebrek aan transparantie in de samenwerking; het gevoel in de gaten gehouden te worden; en het verdwijnen of niet aankomen van berichten in de communicatie met China. Dit geldt voor onderzoekers op alle terreinen van wetenschap. Soms is er sprake van directe inmenging door politieke actoren, zoals Partijsecretarissen. Daarnaast vindt er regelmatig indirecte inmenging van Chinese zijde plaats in de vorm van 'vriendelijke suggesties of adviezen' van Chinese collega's die aanleiding geven tot zelfcensuur.

- Er is sprake van censuur bij publicaties in China van wetenschappelijk werk van Chinese en niet-Chinese onderzoekers werkzaam aan Nederlandse universiteiten.

- Enkele gesprekspartners uiten zorgen over beleidsstructuren in de samenwerking met China waarbij aan Nederlandse zijde soms veel wordt overgelaten aan Chinese PhD-studenten, postdocs, of medewerkers die minder alert zijn op het actief waarborgen van Nederlandse academische kernwaarden in de samenwerking. Dit kan leiden tot overeenkomsten of tot samenwerking die niet volledig voldoet aan de voorwaarden van reciprociteit en/of wetenschappelijke integriteit.

Beïnvloeding in onderwijs

- Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor beïnvloeding van niet-Chinese docenten bij het verzorgen van onderwijs aan Nederlandse universiteiten.

- Docenten hebben wel te maken met indirecte inmenging: zij merken regelmatig dat Chinese studenten zich niet vrij voelen politieke discussies aan te gaan.

- Bij het verzorgen van onderwijs in China ervaren niet-Chinese docenten politieke beïnvloeding in de vorm van stimulering van zelfcensuur.

- Er vindt op beperkte schaal politieke beïnvloeding plaats rondom bijeenkomsten over China-gerelateerde thema's aan Nederlandse universiteiten.

Beïnvloeding van studenten

- Niet-Chinese studenten maken geen melding van directe beïnvloeding door China bij hun studies in Nederland maar hebben wel ervaringen met censuur en zelfcensuur tijdens hun studieverblijven in China.

- Studenten die opleidingen of cursussen op het gebied van China volgen doen aan zelfcensuur, ook waar het gaat om thema's voor onderzoek.

- Binnen Nederlandse universiteiten zijn Chinese studenten een belangrijk doelwit van en instrument voor politieke beïnvloeding; zij worden vaak gemonitord door medestudenten en/of de Chinese ambassade en voelen zich niet vrij in hun doen en laten en in het zich uitspreken over politieke kwesties. Sommige studenten zetten zich in voor een actieve promotie van Chinese beleidsdoelstellingen.

- Chinese studenten voelen zich soms geïntimideerd en/of gediscrimineerd in Nederland; de uitbraak van het Covid-19 virus in China heeft de afgelopen maanden tot diverse incidenten geleid waarbij Chinese studenten slachtoffer werden van discriminatie.[24]

24 Tessa Hofland, 'Voorzitter Chinese studentenvereniging: discriminatie is sinds corona 'next-level'', 11 februari 2020, *Erasmus Magazine*.

4 Beïnvloeding bij academische uitgeverijen

Alhoewel er al jaren aandacht is voor de sterke grip van de Chinese overheid op het internet en het blokkeren van toegang tot Westerse sociale media, werd de kwestie van Chinese censuur bij buitenlandse academische uitgevers tot voor kort niet of nauwelijks (publiekelijk) besproken. Meer recentelijk is echter duidelijk geworden dat zij onder zware druk van China staan om hun publicaties te censureren (zie Appendix 3). Als zij dit weigeren, lopen zij een grote kans de toegang tot de voor sommige uitgeverijen commercieel belangrijke Chinese markt te verliezen.

Ook in Nederland zijn academische uitgeverijen in aanraking gekomen met censuur door de Chinese overheid van publicaties die in China beschikbaar worden gesteld. In 2019 werd bekend dat een Chinese partner van de Leidse wetenschappelijke uitgeverij Koninklijke Brill, het in Beijing gevestigde Higher Education Press, zonder overleg een volledig artikel had geschrapt uit de drukproeven van een tijdschrift. Het artikel ging over satire op de Chinese Communistische Partij. Brill heeft daarop de samenwerking met Higher Education Press verbroken.[25] Gevallen als deze illustreren een veelvoorkomend probleem dat wordt weerspiegeld in de verhalen over censuur van publicaties van gesprekspartners bij meerdere faculteiten aan Nederlandse universiteiten. De schade die deze censuur berokkent aan academische vrijheid en de vrije publicatiecultuur in het Westen baart de academische wereld zorgen.[26] Velen vragen zich af of academische instellingen en uitgeverijen bereid zijn op te komen voor vrijheid van meningsuiting wanneer zij het risico lopen de Chinese markt te verliezen.

4.1 Bevindingen

1. Uitgeverijen die met China samenwerken hebben te maken met het opleggen van censuur door de Chinese overheid: het schrappen van artikelen in tijdschriften, aanpassen van tekst in vertalingen, en het blokkeren van toegang tot websites of onderdelen daarvan. De censuur beperkt zich niet tot het terrein van Chinastudies.

25 Elizabeth Redden, 'Brill Severs Ties with Chinese Publisher', Inside Higher Education, 29 April 2019; en Elizabeth Redden, "Censorship in a China Studies Journal", Inside Higher Education, 19 April 2019.

26 Frans van Heest, 'Nederlandse wetenschappelijke uitgever Brill laat zich censureren door China,' *Scienceguide*, 23 April 2019.

Naar verwachting leidt de huidige verslechtering van het academische klimaat in China tot een verdere toename van Chinese censuur.

2. Uitgeverijen reageren zeer uiteenlopend op de toenemende Chinese aanwezigheid in de academische wereld en de uitdagingen die zij in de samenwerking tegenkomen. Voor veel uitgevers is de Chinese markt van een dermate groot commercieel belang, zo niet op dit moment dan wel als groeimarkt in de nabije toekomst, dat zij de beperkingen in de samenwerking en de censuur die China oplegt accepteren. Er zijn echter ook academische uitgevers die de gevraagde of ongevraagde censuur niet accepteren en hebben besloten om de samenwerking met China af te bouwen.

3. De angst dat China zich, bij gebrek aan medewerking van buitenlandse uitgevers, gaat storten op het uitbreiden van de rol van eigen, Chinese, uitgevers in het internationaal publiceren van wetenschappelijk werk, is een drijfveer voor sommige uitgeverijen om akkoord te gaan met Chinese censuur.

Een aanvullende bevinding is dat er in China door Chinese actoren regelmatig piratenedities van wetenschappelijk werk van Nederlandse onderzoekers worden gepubliceerd.

5 Actoren

Diverse actoren in Nederland en China spelen een rol in de beïnvloeding door China in het hoger onderwijs: de Chinese ambassade in Nederland, de Association of Chinese Scholars and Students in The Netherlands (ACSSNL), Chinese kennisinstellingen, partijcellen van de CCP en individuele Chinese wetenschappers en studenten (zie appendix 4).

De Chinese ambassade in Nederland richt zich met zijn activiteiten rondom onderwijs in Nederland in de eerste plaats op Chinese (PhD-)studenten in Nederland. In activiteiten gericht op Chinese studenten roept de ambassade op tot vaderlandsliefde, bevordert kennis over, en steun voor Chinees beleid, en perkt de vrije meningsuiting in. De ACSSNL is daarbij zowel een belangrijk doelwit als een instrument. Daarnaast bevordert de Chinese ambassade in Nederland ook zelfcensuur en gedrag dat Chinees beleid ondersteunt onder niet-Chinese wetenschappers, studenten, en universitaire beleidsmakers. Het laatste gebeurt bijvoorbeeld met behulp van instrumenten als visumweigering en het stimuleren of co-organiseren van bijeenkomsten.

De ACSSNL wordt door de afdeling Onderwijs van de Chinese ambassade in Nederland gesponsord en gesteund en er zijn veel aanwijzingen dat de ACSSNL een belangrijk kanaal voor communicatie met Chinese studenten en PhD-onderzoekers in Nederland vormt. De ambassade is vanaf het begin betrokken geweest bij de activiteiten van de ACSSNL maar in de afgelopen jaren is de betrokkenheid verder toegenomen. Deze ontwikkeling is het gevolg van een toenemende bemoeienis van de Chinese overheid met Chinese studenten in het buitenland. Deze bemoeienis staat niet op zichzelf maar is onderdeel van China's beleid om Overzeese Chinezen naast doelgroep, ook als een instrument van publieksdiplomatie te beschouwen. Er zijn geen aanwijzingen dat de ACSSNL zelf actief initiatieven tot politieke beïnvloeding neemt.

Er is ten minste één 'partijcel' van de CCP gevestigd (geweest) aan een Nederlandse universiteit. Deze richt(te) zich op het 'bij de politieke les' houden van Chinese studenten die lid zijn van de CCP. Het onderzoek heeft geen informatie aan het licht gebracht dat op dit moment CCP-partijcellen aan Nederlandse universiteiten actief zijn op het gebied van politieke beïnvloeding.

Chinese kennisinstellingen maken gebruik van positieve middelen – financiering van onderzoek via gezamenlijke projecten of beurzen voor Chinese PhD-studenten, facilitering van onderzoek, het sponsoren van werkbezoeken aan China, en het toekennen van prijzen – om het gedrag van Nederlandse kennisinstellingen politiek te beïnvloeden middels het (indirect) bevorderen van zelfcensuur en gedrag dat aansluit bij China's politieke beleid.

6 Recente ontwikkelingen in het kader van de Covid-19 crisis

De gevolgen van de Covid-19 crisis op wetenschappelijke samenwerking met China zijn nog niet te overzien en vallen ook buiten het kader van dit onderzoek maar enkele recente acties van Chinese zijde hebben mogelijk implicaties voor aansturing door de Chinese overheid van Chinese studenten in Nederland en voor de wetenschappelijke integriteit van onderzoekssamenwerking met China op het gebied van het coronavirus Covid-19.

- De Chinese overheid heeft de veiligheid van Chinese studenten in het buitenland tot een speciaal onderwerp van aandacht gemaakt; dit is ook aangekaart door de Chinese premier Li Keqiang in zijn gesprek met premier Rutte.[27] De Chinese ambassade in Nederland heeft dit opgepakt en een WeChat group met de naam "Anti COVID-19 mutual assistance community in the Netherlands", opgezet waarin behalve vertegenwoordigers van Overzeese Chinezen en Chinese bedrijven, ook Chinese studenten in Nederland zijn opgenomen. Via dit kanaal beoogt de Chinese ambassade hulpmiddelen te verdelen onder Chinese burgers in Nederland en daarmee bij te dragen aan hun gezondheid en veiligheid.[28] De basis voor deze 'consulaire ondersteuning' is de afgelopen jaren al gelegd via seminars over consulaire kwesties die de Chinese ambassade voor Chinese studenten heeft georganiseerd. Deze 'outreach' van de Chinese ambassade naar Chinese studenten in het kader van de Covid-19 crisis, waarbij China zich beroept op de veiligheid van Chinese studenten, biedt de Chinese ambassade een extra kanaal voor de aansturing van Chinese studenten in Nederland.

- China heeft regels uitgevaardigd die voorschrijven dat alle academische papers over Covid-19, en in het bijzonder papers over de oorsprong van het Covid-19 virus ter goedkeuring aan de centrale overheid (o.a. het Chinese Ministerie van Science and Technology (MOST)) moeten worden voorgelegd voordat zij gepubliceerd worden.[29]

27 Zie bijvoorbeeld het bericht op de website van het Chinese Ministerie van Buitenlandse Zaken: 'Premier Li Keqiang Speaks with Dutch Prime Minister Mark Rutte on the Phone', 7 april 2020.

28 Xu Hong, Hope Springs Eternal', Op-ed, *China Daily*, 30 april 2020.

29 Zie bv de berichten op deze pagina van de onderzoekswebsite *China Digital Times*, april 2020.

Met deze poging om Covid-19 onderzoek te controleren wil China voorkomen dat bevindingen van Chinese onderzoekers niet zouden passen in het narratief dat de Chinese overheid uitdraagt over de uitbraak en aanpak van Covid-19, en met name de boodschap dat Covid-19 niet per se in China is ontstaan.[30]

30 Stephanie Kirchgaessner, Emma Graham-Harrison and Lily Kuo, 'China clamping down on Coronavirus research, deleted pages suggest' *The Guardian*, 11 April 2020.

7 Conclusies, implicaties, en aanbevelingen

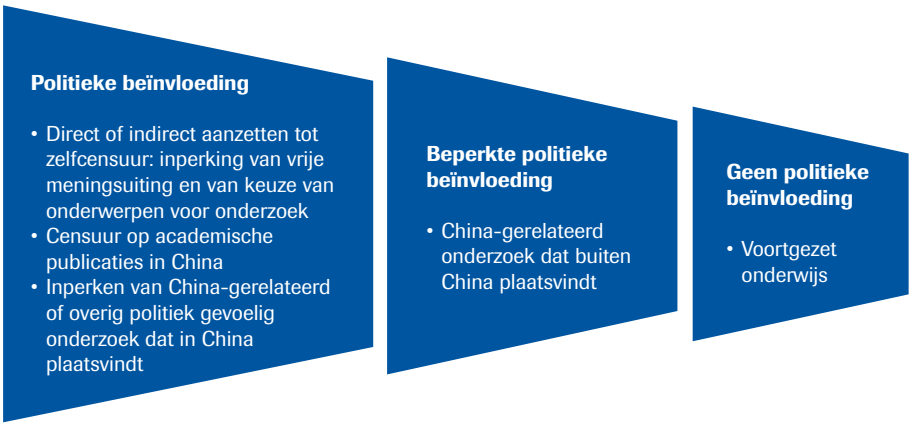

De bevindingen van dit verkennend onderzoek leiden tot de conclusie dat er sprake is van politieke beïnvloeding door China in hoger onderwijs en wetenschap in Nederland maar dat de mate waarin en de manier waarop dit gebeurt per sector, doelgroep, en deelactiviteit uiteenloopt.

- In het voortgezet onderwijs vindt geen beïnvloeding plaats.
- In het hoger onderwijs vindt politieke beïnvloeding plaats. Dit gebeurt:
  - op grote schaal in de vorm van het (indirect) aanzetten tot zelfcensuur. De meeste onderzoekers, beleidsmedewerkers bij universiteiten, studenten, en medewerkers of directeuren van academische uitgeverijen die met of in China werken zeggen aan een vorm van zelfcensuur te doen. Het gaat hierbij niet alleen om zelfopgelegde beperkingen ten aanzien van vrije meningsuiting, maar ook met betrekking tot de keuze van onderwerpen voor onderzoek;
  - in ernstige mate in de censuur van academische publicaties in China;
  - op ruime schaal bij het uitvoeren van onderzoek en het verzorgen van onderwijs in China.
  - in beperkte mate bij het uitvoeren van onderzoek over China dat in Nederland plaatsvindt en bij het verzorgen van onderwijs in Nederland.

De gevolgen hiervan zijn, in termen van de Nationale Veiligheidsstrategie, schadelijk voor kennisinstellingen. Er is sprake van aantasting van academische vrijheid, vrijheid van meningsuiting, en van de integriteit van wetenschappelijke samenwerking en

bestuurlijke besluitvorming. Uiteindelijk resulteren deze ontwikkelingen in ondermijning van het internationale liberale klimaat.

In concrete termen leidt het bovenstaande tot:

1. Aantasting van de Nederlandse kennis over China ten gevolge van vermijding van gevoelige thema's in onderzoek.
2. Aantasting van de kwaliteit van onderzoek over China of onderzoek op andere gebieden dat (deels) in of met China wordt uitgevoerd ten gevolge van beperking van toegang tot onderzoeksmogelijkheden en het direct of indirect aanzetten tot (zelf-)censuur.

Veel spelers in onderwijs en wetenschap kunnen en willen niet of nauwelijks om samenwerking met Chinese partners heen maar tegelijkertijd wordt het steeds moeilijker die samenwerking op basis van Nederlandse normen en waarden met betrekking tot academische vrijheid en wetenschappelijke integriteit, vorm te geven. Dit dilemma zal in de toekomst naar alle waarschijnlijkheid alleen maar groter worden.

Aanbevelingen

De mate waarin politieke beïnvloeding door China in onderwijs en wetenschap in Nederland plaatsvindt is gefragmenteerd en lijkt, met uitzondering van censuur en het direct of indirect aanzetten tot zelfcensuur, beperkt maar hierbij moet worden aangetekend dat de gevolgen van sluipende politieke beïnvloeding vaak pas op langere termijn zichtbaar worden en dat samenvoeging van onderzoeksgegevens over beïnvloeding in meerdere landen en/of in meerdere sectoren zorgelijke trends blootleggen.

De conclusies van deze verkenning en hun bredere implicaties behoeven daarom de aandacht van de Nederlandse overheid en van Nederlandse kennisinstellingen. Ze geven geen aanleiding tot hard ingrijpen door de Nederlandse overheid maar wel tot het ontwikkelen van beleid en/of nemen van maatregelen die bijdragen aan de volgende zaken:

- Het actief waarborgen van academische vrijheid en wetenschappelijke integriteit van onderzoekers en studenten aan Nederlandse kennisinstellingen, inclusief het tegengaan van censuur en zelfcensuur, en het waarborgen van kwaliteit van onderzoek.
- Het actief bevorderen van transparantie van Confucius Instituten in Nederland en eventueel van het loskoppelen van de instituten van Nederlandse kennisinstellingen.
- Het actief versterken van het bewustzijn van de risico's van politieke beïnvloeding in de samenwerking met China.
- Het voortdurend monitoren van politieke beïnvloeding door China, alsmede het uitbreiden van kennis hierover.

- Het versterken van diepgaande kennis over China, met name bij bestuursafdelingen binnen kennisinstellingen.

De meerderheid van gesprekspartners voor dit onderzoek geven aan reden te zien voor maatregelen vanuit de Nederlandse overheid maar waarschuwen wel dat deze proportioneel moeten zijn en dat er een goede balans moet worden gevonden tussen overheidsmaatregelen en de autonomie van universiteiten. Zij zien met name een belangrijke rol voor de overheid in informatievoorziening over samenwerking met China. Daarnaast roepen zij de overheid op om met een stem te spreken ("de ene partij roept ons op om in te zetten op samenwerking en de andere partij fluit ons terug; dat schept onduidelijkheid"). Enkele onderzoekers vinden dat er moet worden nagedacht over de vraag of we in Nederland wel grootschalige institutionele samenwerking met China moeten willen.

Het onderzoek laat ook zien dat diepgaande kennis van China en de Chinese taal, en alertheid op het waarborgen van Nederlandse normen en waarden belangrijke voorwaarden zijn voor het ontwikkelen en uitvoeren van goede samenwerking met China. Er zijn aanwijzingen dat aandacht in Nederland voor de risico's in de samenwerking met China bijdraagt aan de voorkoming van politieke beïnvloeding door de Confucius Instituten en de Chinese ambassade: het houdt alle Nederlandse en Chinese betrokkenen bewust en alert en zorgt ervoor dat Nederland geen goede voedingsbodem is voor politieke beïnvloeding door China.

8 Appendixen

Appendix 1

Confucius Instituten

Een Confucius Instituut is een samenwerkingsverband tussen drie partijen: (1) een Chinese universiteit; (2) een buitenlandse universiteit, hogeschool of stichting bestaande uit een of meerdere kennisinstellingen, lokale overheid en/of bedrijven; en (3) het Confucius Institute Headquarters, beter bekend onder de (afkorting van de) Chinese naam, Hanban. De Hanban, die onder verantwoordelijkheid van het Chinese Ministerie van Onderwijs valt, is aan Chinese zijde verantwoordelijk voor de aansturing en financiering van de Confucius Instituten. De Confucius Instituten hebben meestal zowel een Chinese als een buitenlandse directeur, en daarnaast een buitenlandse vicedirecteur. De kosten van een Confucius Instituut worden gedeeld waarbij de Hanban in veel gevallen de Chinese directeur bekostigt en een budget voor activiteiten en onderwijs beschikbaar stelt, en de buitenlandse partner de buitenlandse directeur en vicedirecteur bekostigt en zorgt voor huisvesting. De afspraken, die per Confucius Instituut kunnen verschillen, worden vastgelegd in een contract dat in principe voor vier jaar geldig is. De contracten moeten voldoen aan de 'Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes'[31] en vanaf 2015 neemt de Hanban in alle nieuwe overeenkomsten een vertrouwelijkheidsclausule op.

Appendix 2

Confucius Instituten en taalonderwijs Chinees aan scholen in het voortgezet onderwijs in Nederland

Scholen in het voortgezet onderwijs bieden het vak Chinese taal en cultuur aan omdat zij vinden dat kennis van de Chinese taal, cultuur en omgangsvormen van groot belang zijn voor een goede relatie en samenwerking met China. Op dit moment bieden 72 scholen in het voortgezet onderwijs in Nederland in verschillende vormen lessen Chinese taal en cultuur aan. Daarvan zijn er 12 verbonden aan een Confucius Instituut: 11 aan Confucius Instituut Groningen, 1 aan Confucius Instituut Zuyd. Sinds 2018 is Chinese Taal en Cultuur ook een officieel eindexamenvak voor het VWO-niveau in Nederland; het wordt

31 Website Hanban, *Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes*.

in die vorm aangeboden op 19 scholen. Van deze 19 scholen, zijn er 9 verbonden aan het Confucius Instituut Groningen (zie tabel 1).

Tabel 1

Locatie	Welke school	CI	Sinds	Eindexamenvak?
Nijmegen	Kandinsky College	CIG	2013	Ja
Tilburg	Theresia Lyceum	CIG	2013	Ja
Assen	CS Vincent van Gogh	CIG	2013	Ja
Arnhem	Lorentz Lyceum	CIG	2014	Nee, alleen extra-curriculair
Nieuwegein	Cals College	CIG	2014	Nee, alleen HSK-examens
Gouda	De Goudse Waarden	CIG	2014	Ja
Rotterdam	Wolfert Tweetalig	CIG	2014	Ja
Den Haag	Gymnasium Sorghvliet	CIG	2016	Ja
Wassenaar	Rijnlands Lyceum	CIG	2016	Ja
Alkmaar	Petrus Canisius College	CIG	2016	Alleen keuzevak vwo-extra
Eindhoven	Stedelijk College	CIG	2016	Ja
Maastricht	Bernard Lievegoedschool	CIM	2019	Nee, pilot voor 1 u p/w

Bij scholen die Chinees als eindexamenvak aanbieden heeft een deel van de docenten Chinees een Chinese achtergrond en/of nationaliteit maar zoals verplicht bij het verzorgen van onderwijs voor het eindexamen, spreken zij allen de Nederlandse taal; de meesten wonen en werken al lange tijd in Nederland en zijn bekend met de Nederlandse cultuur en het Nederlandse schoolklimaat. Op scholen die het vak niet als eindexamen aanbieden is eveneens een deel van de docenten Chinees en wordt de Nederlandse taal niet als eis gesteld; deze lessen worden daarom soms in het Engels gegeven.
De samenwerking tussen de Confucius Instituten en scholen in het voortgezet onderwijs verloopt zonder tussenkomst of goedkeuring van een overheidsinstelling. De Confucius Instituten zeggen dat zij niet aan werving doen en dat het initiatief van de school zelf moet uitgaan. Naast eventuele ondersteuning met het onderwijs (docenten en materiaal) biedt het Confuciusinstituut de volgende zaken aan:

- Een budget aan van maximaal 10.000 US$ per jaar dat docenten vrij mogen besteden aan het verzorgen van onderwijs in de Chinese taal en cultuur.
- Een taalreis naar Beijing, waarbij het programma in afstemming met de school wordt gemaakt. Veel scholen maken hier (deels) gebruik van of hebben er gebruik van gemaakt. Andere scholen organiseren zelf uitwisselingen met scholen in China, of doen dit in samenwerking met de Nederlandse organisatie Globi.

- Opleidingsreizen naar China voor docenten Chinees.
- Een Summerschool in China voor Nederlandse leerlingen.

Appendix 3

Chinese censuur bij academische uitgeverijen

Al sinds de oprichting van de Volksrepubliek China in 1949 pleegt de Chinese overheid censuur op het gesproken en geschreven woord, inclusief op wetenschappelijke publicaties. Een breed scala aan overheidsorganisaties is betrokken bij de censuur.[32] De verantwoordelijkheid met betrekking tot controle op de publicaties van Chinese uitgeverijen en de werken die zij importeren ligt in de eerste plaats bij de Centrale Propaganda-afdeling van de CCP, maar de regels voor censuur worden op vele niveaus geïnterpreteerd en uitgevoerd. Uitgeverijen in China zijn gebonden aan die regels.[33]

In 2017 kwam academische uitgeverij Cambridge University Press internationaal in opspraak toen bleek dat zij Chinese toegang tot honderden artikelen in hun tijdschriften *China Quarterly* en *The Journal of Asian Studies*, wilden verbieden op verzoek van de Chinese overheid.[34] Dit leidde tot een petitie van academici die hiertegen protesteerden.[35] Hoewel Cambridge University Press uiteindelijk de toegang tot de artikelen herstelde, was dit voorval een aanleiding voor andere internationale academische uitgeverijen om toe te geven dat ook zij te maken hadden met (verzoeken om) censuur vanuit de Chinese overheid. LexisNexis, een onderzoeksinstrument voor wetenschappelijke publicaties, heeft bijvoorbeeld twee producten van de Chinese markt gehaald na druk van Chinese autoriteiten en ook de Duitse uitgeverij Springer Nature heeft de toegang tot meer dan duizend wetenschappelijke artikelen geblokkeerd in China.[36] In oktober 2017 vond er bij *Critical Asian Studies*, gepubliceerd door Taylor and Francis, een soortgelijk incident plaats: er waren stukken (met politieke gevoeligheden) uit artikelen geknipt zonder toestemming van de auteurs, het tijdschrift of de uitgevers.[37] Inmiddels is bekend dat 83 van de 1466 tijdschriften die de uitgever Taylor & Francis

32 Voor een overzicht van overheidsorganisaties betrokken bij censuur in China zie bijvoorbeeld 'Agencies responsible for censorship in China', website US Congressional Executive Commission on China:

33 Voor een gedetailleerde beschrijving van de processen rondom censuur zie bijvoorbeeld: Brady, A. (2016). *Marketing dictatorship: Propaganda and thought work in contemporary China* (Asia/Pacific/perspectives) Lanham, Md., [etc]: Rowman & Littlefield.

34 Shawna Williams, ' Academics Protest China's Censorship Requests,' *The Scientist*, 20 februari, 2018.

35 Christopher Balding, 'Petititon Cambridge University Press Not to Censor China Articles,' *Change*, 2017.

36 HOP, 'Duitse uitgeverij zwicht voor censuur China,' *Digitaal Universiteitsblad DUB*, 2 november 2017.

37 Javier C. Hernández, 'Leading Western Publisher Bows to Chinese Censorship,' *New York Times*, 1 november 2017.

aan Chinese bibliotheken verkocht niet langer worden afgenomen door de Chinese importeur. Het gaat om tijdschriften in de sociale en geesteswetenschappen; tijdschriften in de 'harde' wetenschappen en medicijnen zijn niet getroffen.[38] In vrijwel alle bovengenoemde gevallen van censuur ging het om artikelen over onderwerpen die gevoelig zijn in China, zoals mensenrechten, de culturele revolutie, Tibet, de studentenopstanden in 1989, en het territoriale conflict in de Zuid-Chinese zee.

Appendix 4

ACSSNL

De Vereniging van Chinese Studenten en Wetenschappers in Nederland (*Association of Chinese Students and Scholars in the Netherlands* (ACSSNL)) is de grootste en belangrijkste organisatie van Chinese studenten in Nederland en een van de vele ACSS die door overzeese studenten over de gehele wereld zijn gevestigd. De ACSSNL is in 1993 door Chinese studenten aan TU Delft als een formele vereniging geregistreerd bij de KvK.[39] De ACSSNL heeft momenteel 16 stedelijke afdelingen: Groningen, Enschede, Apeldoorn, Arnhem, Utrecht, Wageningen, Nijmegen, Eindhoven, Maastricht, Tilburg, Rotterdam, Delft, Den Haag, Leiden, Amsterdam, en Leeuwarden[40] en er is een afdeling voor Chinese studenten die met een beurs van de *China Scholarship Council* (CSC) in Nederland studeren.[41]

De officiële doelstellingen van de ACSSNL zijn representatie en ondersteuning van Chinese studenten: het beschermen van rechten en belangen van Chinese studenten; bijdragen aan welzijn en het sociale leven van de leden; het bevorderen van integratie in Nederland; en het bevorderen van het wederzijds begrip tussen het Nederland en China.[42] De Chineestalige versie van de webpagina vermeldt nog een extra doelstelling: het promoten van China's culturele geschiedenis in Nederland.[43]
De ACSSNL organiseert de volgende activiteiten:

- Uitgebreide ondersteuning van Chinese studenten met praktische informatie. Er worden informatiebijeenkomsten gehouden om studenten wegwijs te maken

38 Elizabeth Redden, 'More Chinese Censorship of International Journals', Inside Higher Education, 21 december 2018.
39 Onder de naam "Studentenvereniging van Chinese Studenten in Nederland," KvK-nummer 27188419.
40 Zie de website van de ACSSNL: https://www.acssnl.nl/
41 (Chinees) "Als een prachtig bloeiende tulp – Een korte introductie tot de ACSSNL," *Shenzhou Scholars* 9 juli 2012, http://2007.chisa.edu.cn/szxrzz/qikan/2012no7/201207/t20120709_404928.html
42 Engelse pagina Website ACSSNL: https://www.acssnl.nl/english
43 Chinese pagina Website ACSSNL: https://www.acssnl.nl/

en er is een handboek voor Chinese studenten in Nederland;[44] daarnaast wordt belangrijke actuele informatie gedeeld via de ACSSNL-website, pagina's op Facebook, LinkedIn, het Chinese platform Weibo, en via WeChat groepen.

- Organisatie van de jaarlijkse landelijke ACSSNL-viering van Chinees Nieuwjaar, waaraan meer dan duizend Chinese studenten deelnemen. Het grootse evenement vindt ieder jaar in een andere Nederlandse universiteitsstad plaats en wordt gesponsord door de Chinese ambassade, bedrijven, en soms ook door Nederlandse universiteiten (al dan niet in natura door bijvoorbeeld een grote aula ter beschikking te stellen) en/of lokale overheden. De Chinese ambassade is altijd inhoudelijk betrokken bij de viering.
- Organisatie, op afdelingsniveau, van vieringen van het Chinese Nieuwjaar en andere Chinese feestdagen zoals het Lantarenfestival, en van sportwedstrijden. Vaak worden daarbij ook niet-Chinese studenten en onderzoekers uitgenodigd.
- (Co-)organisatie van *Talent Forums* gericht op het faciliteren van uitwisseling tussen (Chinese) onderzoekers in Nederland en op het verstrekken van informatie over carrièremogelijkheden voor Chinese studenten.[45]
- Ondersteuning of co-organisatie van activiteiten gericht op de werving van (Chinese) talenten in Nederland door Chinese universiteiten, Science Parken en andere organisaties.
- Samenwerking met de Chinese ambassade bij het organiseren van de Nederlandse deelname aan de jaarlijkse Chunhui Cup voor Innovatie en Ondernemerschap, een wedstrijd voor Chinese studenten en jonge onderzoekers die via innovatieve projecten, en bij voorkeur door middel van terugkeer naar China, bijdragen aan ontwikkeling van wetenschap, onderwijs en innovatie in China. De wedstrijd wordt gesponsord door het Chinese Ministerie van Onderwijs en het Chinese Ministerie van Wetenschap en Technologie.[46] In 2019 is er ook een Chunhui-cupwedstrijd in Nederland georganiseerd, waaraan tevens werd meegewerkt door de *Association of Chinese Scholars and Engineers* (VCWI).[47]

44 (Chinees) Zie bv hier: https://drive.google.com/file/d/1V95kbJKkzZDnxWWlUAk-FVqf0sT4XJci/view of dit WeChat bericht van ACSSNL-Utrecht: https://mp.weixin.qq.com/s/0qM47GWe1HTB83DVqqRBuQ

45 Zie bijvoorbeeld het evenement "3rd National Youth Scholars Summit & Talent Forum" dat op 16 november 2019 in Leiden plaatsvond en waaraan ca. 200 Chinese wetenschappers/onderzoekers in Nederland deelnamen; aankondiging op Facebook: https://www.facebook.com/events/leiden-university-medical-center-lumc-albinusdreef-2-2333-za-leiden/young-scholars-and-students-and-talent-forum-in-the-netherlands/1347231848789471/

46 China National Radio, De 13e "Chunhui Cup" wedstrijd voor Innovatie en Ondernemerschap voor Chinese studenten in het buitenland is begonnen", 27 april 2018, http://finance.cnr.cn/gundong/20180427/t20180427_524214099.shtml

47 (Chinees) "Bericht over het houden van de 14e Chunhui Cup Chinese Overseas Students Innovation and Entrepreneurship Competition in Nederland" http://dy.163.com/v2/article/detail/EJCSBVMN0514DCDB.html

- De ACSSNL onderhoudt nauwe banden met Chinese media-organisaties zoals *Xinhua*, *People's Daily*, *Shenzhou Scholars* (een Chinees tijdschrift voor Chinese Overzeese studenten met een sterk patriottisch karakter, opgericht door het Chinese Ministerie van Onderwijs), de Chinese staatsomroep (CCTV), China Onderwijskanaal, enzovoorts.[48]

Veel Chinese studenten en onderzoekers zijn lid van de ACSSNL, mede omdat de organisatie een belangrijke bron van informatie, ondersteuning en sociale contacten vormt. De afdeling Onderwijs van de Chinese ambassade in Nederland stimuleert alle Chinese studenten om lid te worden en studenten en onderzoekers die door de Chinese overheid gesponsord worden moeten volgens diverse gesprekspartners verplicht lid worden. Van hen wordt ook verwacht dat zij zich desgevraagd inzetten voor activiteiten van de vereniging zoals bijvoorbeeld de jaarlijkse Chinese Nieuwjaarsviering.

48 "Als een prachtig bloeiende tulp", tijdschrift *Shenzhou Scholars* zie http://www.chisa.edu.cn/